

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 12

SESHL.1

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

PUDUNGWANA 2014

MATSHWAO: 70

NAKO: dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 11.

AFTERNOON SESSION

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO tse THARO, e leng:
KAROLO YA A: Tekokutlwisiso (30)
KAROLO YA B: Kgutsufatso (10)
KAROLO YA C: Dibopeho le ditlwaello tsa Tshebediso ya puo (30)
2. Araba dipotso TSOHLE.
3. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng le LETJHA.
4. Seha mola qetellong ya karolo e NNGWE le e NNGWE.
5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
6. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.
7. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.
8. O eletswa ho sebedisa nako ya hao ka mokgwa ona:
Metsotso e 50 ho araba KAROLO YA A
Metsotso e 30 ho araba KAROLO YA B
Metsotso e 40 ho araba KAROLO YA C
9. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.

6	Ka le hlahlamang, mapolesa a neng a sebetsa bosiu a fihla a tlisitse ditlaleho tsa ona. A feta Kolobe moo a dutseng teng, pela lemati la mookamedi. Eitse ha lepolesa la ho qetela le fihla, ha kwalwa lemati la ofisi ya mookamedi, mme ha qaleha lehomohomo. Ha tlaleho e ntse e tswela pele, Kolobe a utlwa ho se ho qhoma lebitso la mora wa hae Phakiso. Ditsebe tsa qala ho qahama tsa moeka. A lakatsa ho tseba hore ebe lebitso la mora wa hae le hlahella ka mabaka afe tlalehong ya sepolesa. Matshwafo a hae a phahama, yaka a tla mo dula habohloko molaleng. A qala ho lohotha ntho di hana ho fela.	40 45
7	Kgabareng lepolesa le leng la hlaha monyako wa ofisi la mo hwehla ka letsoho hore a kene. Kolobe a kena ka moo a hlahlile mahlo, a tshohile. A fihla a dula fatshe. Mookamedi a mo hlaloesa ka setopo se fumanweng moo a neng a tlatlapelwa teng. Letswalo la mo re he! a ba a thunya mofufutso nkong le phatleng.	50
8	Mookamedi a mmolella hore mapolesa a fumane sephephetjhana ka borikgweng ba mohlankana eo, se ngotsweng lebitso la Phakiso Kgomoyadira. Kolobe o ile a raroloha habohloko setulong seo a neng a dutse ho sona, a leba kwana le kwana jwalo ka lehlanya. O ne a hoeleditse a ntse a re: 'Ke mora wa ka eo! Ke mora wa ka! Nkiseng ho yena ke ilo iponela.' Mookamedi a fana ka taelo ya hore Kolobe a iswe mmothjara. Ha a fihla moo a fumana e hlile e le yena Phakiso. Leqeba le neng le le ka sekotlong, moo a ileng a mo otlala ka mofeng wa mohoma, ke lona le mmolaileng.	55 60
9	Ka morao ho moo Kolobe o ile a idibana. Ho tloha mohleng oo, Kolobe ha e ya ka ya hlola e le Kolobe yane eo batho ba Dikalaneng ba mo tsebileng. A fetoha ya eba motho osele, eo kelello e seng e sa nke hantle.	
[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa bukeng ya: <i>Dipalekgutshwe tsa sekwalejwale, Mongodi, K Xhosa 1997</i>]		

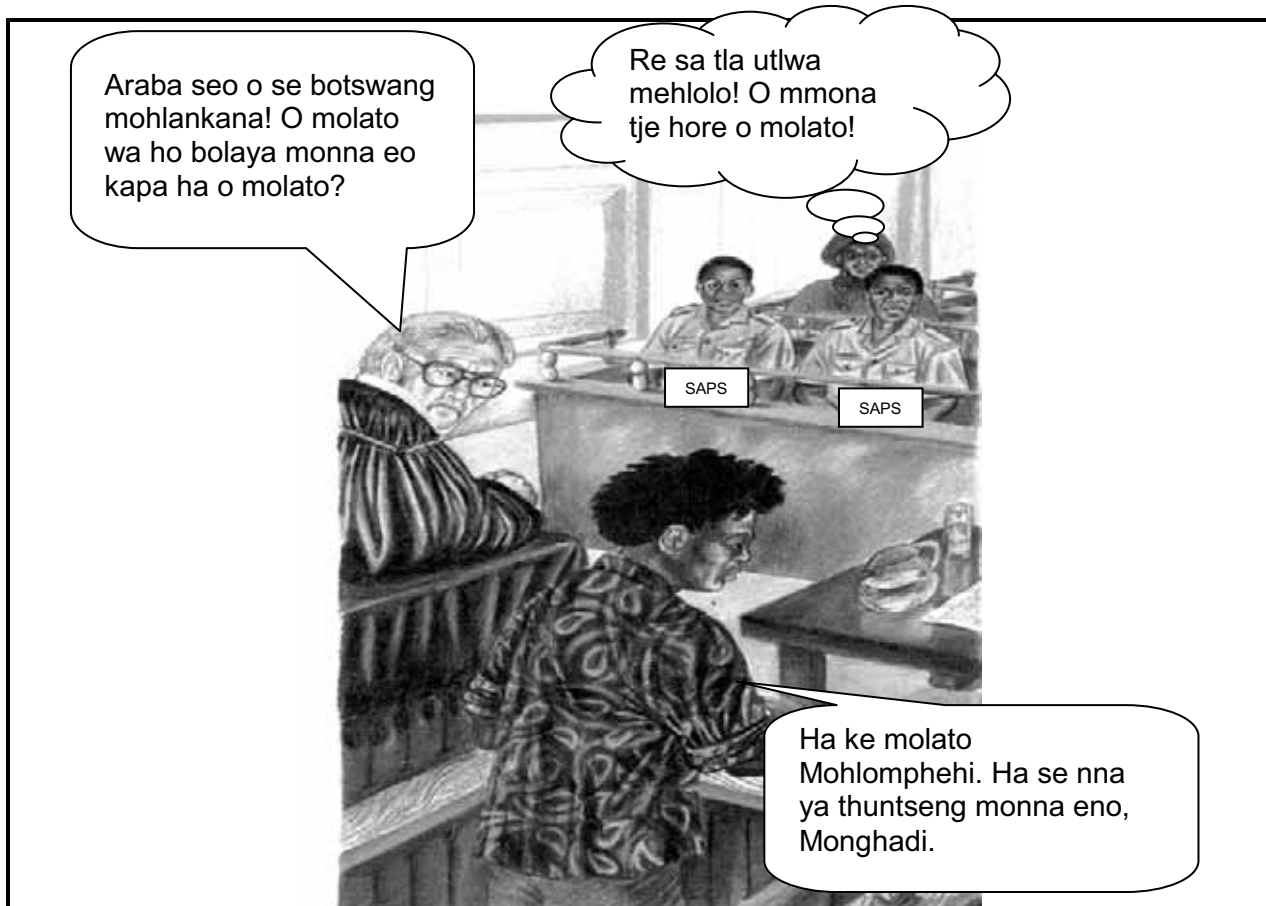
- 1.1 Pheta ka mantswa a hao se ileng sa etsahala bosiu hara moru moo Kolobe a neng a iphumana a le teng. (2)
- 1.2 Kolobe o ne a sebedisa sebetsa sefe sa ho lwana ha a ntse a itwanela? (1)
- 1.3 Kolobe o ile a phonyoha jwang tleneng tsa dinokwane tse neng di mo tshwere? (2)
- 1.4 Kolobe o ile a etsang ka mora ho lwana le dinokwane morung mme a di fenyeha? (1)
- 1.5 Lepolesa le fihlileng qetellong tsatsing le hlahlamang le ile la kwala lemati la kantoro ya mookamedi hoba le kene ka kantorong. Hobaneng ha le ile la etsa jwalo? (2)
- 1.6 Na ha o bona ke ntho e ka etsahalang hore motho a bolaye ngwana wa hae jwalo ka ha ho etsahetse ka Kolobe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 1.7 Hangata setjhaba se bona mapolesa e le batho ba jwang kapa ba semelo sefe? (2)
- 1.8 Ke ketsahalo efe temeng e ba hlahisang ka semelo sesele ho seo o se hlalositse ka hodimo? (2)
- 1.9 Hlalosa hore toro ya Kolobe e neng e mo phehella kgafetsa hara bosiu e ne e bidietsa eng? (2)
- 1.10 Sephephetjhana se fumanweng borikgweng ba mofu (moleng wa 52–53) se thusitse mapolesa jwang diphuputsong tsa ona? (2)
- 1.11 Ketsahalo ya morung e bile le ditlamorao tse jwang bophelong ba Kolobe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.12 Ke thuto efe eo o ka reng o ithutile yona ditabeng tsa tema ee? (2)

TEMA YA 2

Boha tema ena e latelang ebe o araba dipotso tse e latelang.

[Se qotsitse le ho lokisetwa tihahlobo ena ho tswa ho: *Mpheng Toka*; SNA Mphanya; 1993]

- 1.13 Sebaka seo diketsahalo tse temeng ee di etsahallang ho sona se bitswang? (1)
- 1.14 Ebe ke qoso efe eo motho ya emeng a qoswang ka yona? (1)
- 1.15 Ho ba teng ha mapolesa nqalong ena ho re bolella eng? (1)

1.16 Ho ya ka mehopolo ya e mong wa bamamedi ba nyewe, ebe ho nepahetse hore motho a behwe molato bohatong bona ba nyewe ka baka la tjebahalo ya hae feela? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

1.17 Motho ya rwetseng diborele ya tshwantshisitsweng temeng ena o bitswa ka hore ke ...

Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho ditlhaku A–D. Ngola feela tlhaku (A–D) e bapileng le karabo eo o e kgethileng.

A mohlekefetsi.

B motshwaruwa.

C morumuwa.

D moahlodi. (1)

1.18 Ebe maemo a ditaba a tshwantshisitsweng temeng ya 1 a fapana jwang le a hlalolang temeng ya 2? Bolela ntlha e le NNGWE feela. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala ditaba tsa tema e latelang ebe o di kgutsufatsa ka seratswana moo o totobatsang dintlha tse ka sehloohong tse mabapi le boelets'i ba ho laola mekitlane.

ELA HLOKO:

O lebeletswe ho etsa tse latelang:

1. Kgutsufatsa dintlha tse amanang le boelets'i ba ho laola mekitlane, ka mantswa a sa feteng 90.
2. Dintlha e be tse SUPILENG tse jereng mohopolo wa sehlooho.
3. Ngola ka mokgwa wa seratswana se momahaneng.
4. Bontsha palo ya mantswa ao o a sebedisitseng qetellong ya kgutsufatso ya hao.

BOELETSI BA HO LAOLA MEKITLANE.

Boelets'i bo nehwang boradikoloto bo hlahoswa e le tsela ya semolao e sebediswang ho laola mekitlane le ho etsa kopo ya hore tefo ya mekitlane eo e hlophiswe botjha. Ho etswa tumellano e ntjha, e dumellang rasekoloto ho lefa ka tlase ho tumellano ya pele le ramokitlane. Mmadikwa Phoshoko, moelets'i wa tsa mekitlane femeng ya *Tsa Semolao le Lekgetho*, o hlalosa melemo ya ho ba tlasa boelets'i bona.

Boelets'i ba ho laola mekitlane bo thusa ya kolotang hore a lefe mokitlane wa hae ho ya ka bokgoni ba hae, e seng ho ya ka thato ya boramokitlane. O tla kgona ho rala tekanyetso eo ka yona a tla kgona ho tsamaisa lelapa la hae ka tshwanelo mme a be a kgone ho lefella dintho tsa bohlokwa bophelong. Hona ho ka etsa hore a bone seo a se etsang ka tjehelete ya hae le ho bona moo a haellwang teng, ho etsetsa hore kgweding tse latelang a etse ho hong ho tlang ho ntshetsa lelapa pele.

Ha o le tlasa boelets'i bona ha o fumane mangolo a ditshoso, ha o letsetswe ka tello esita le ho hoboswa kapa ho nonoswa thepa eo o sa e hlokeng ke boramekitlane kaha ha o a dumellwa ho buisana le bona.

Ho feta moo, ha ho ramokitlane ya ka o nkelang mehato ya semolao ha o sa lefe ho ya ka tumellano ya selekane sa pele sa mokitlane. Ditumellano tsa hao tsa pele tsa ho lefa boramokitlane di a fela ebe ho kena tshehetsong tse ntjha tsa ho lefa. Dintlha tse di o thusa ho bona boleng ba tjehelete ya hao.

O tla iphumana o imoloha ke ho tseba hore boemo ba mekitlane ya hao bo taolong mme ha ho sa hlokeha hore o ngongorehe ha kgwedi e fela. Thepa ya hao e a bolokeha hobane ha ho ya ka o nkelang yona bakeng sa ho o tshwarisa ka yona ho fihlela o lefa mokitlane kaofela. Boelets'i ba ho laola mekitlane bo o ruta ho laola tshebediso ya tjehelete ya hao le ho o thusa hore o se hlole o boela o kena lerabeng la ho etsa mekitlane e fetang bokgoni ba hao.

[E qotsitswe le ho hlophisetswa tlhahlobo ho tswa makasineng wa *Bona*, Pudungwana, 2013:74]

KAROLO YA C: DIBOPEHO TSA PUO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 3: PAPATSO

Bala le ho boha papatso ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

Cocoa Glow e entswe ka mafura a Oats. A etsa hore letlalo le be mongobo le bohehe hantle. E fedisa mahwasha a bakwang ke ho sebedisa sesepe se bohale. Sebedisa Cocoa Glow mme LETLALO LA HAO HA LE SA TLA OMELLA LE KGALE. **Se salle morao, batho bohle ba a e sebedisa.**

Mongobo o phethahetseng

Mongobo o nontshang letlalo dihora tse 24

Sehlahiswa sa Oats sa Strays 3

Mongobo o phethahetseng

Mongobo o nontshang letlalo dihora tse 24

[E qotsitse le ho hlophisetswa tlhahlobo ho tswa makasineng wa Bona,, Tlhakubele: 2008]

- 3.1 Ke ka lebaka la eng ha mmapatsi a sebedisitse mengolo ya boholo bo fapaneng papatsong ena? (2)
- 3.2 Ke mawa afe hape a MABEDI a ho bapatsa ao mmapatsi a a sebedisitseng ntle le mongolo wa boholo bo fapaneng? (2)

3.3 Polelo ena: 'Se salle morao, batho bohle ba a e sebedisa' e bontsha ...

Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa ho ditlhaku A–D. Ngola feela tlhaku (A–D) e bapileng le karabo eo o e kgethileng.

- A kgethollo.
- B kगतello ya maikutlo.
- C matla le tshusumetso ya puo.
- D leeme le tshekamelo. (1)

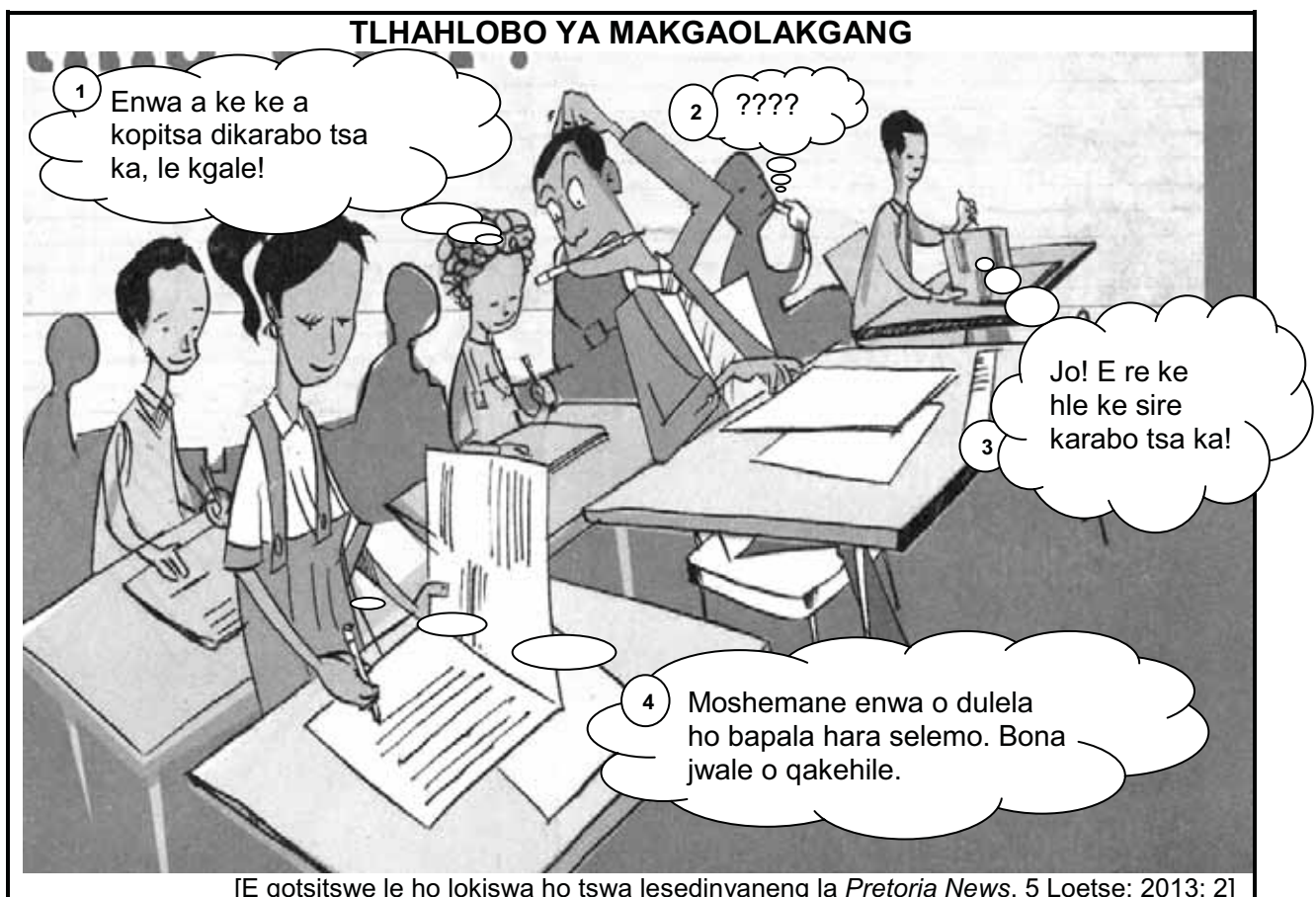
3.4 Ebe ke ntlha kapa ke mohopolo hore ha o sebedisa Cocoa Glow letlalo la hao ha le sa tla omella ho hang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

3.5 Ebe motho a ka dula dihora tse kae a le mongobo a sa omelle ha a sebedisitse sehlahiswa sena? (1)

3.6 Bolela melemo e MMEDI eo moreki a ka e fumanang ha a ka sebedisa sehlahiswa sena. (2)
[10]

POTSO YA 4: KHATHUNU

Bala le ho boha khathunu ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

- 4.1 Mokgwa oo mohlalobuwa ya mahareng, ya qatsohisitsweng ho feta ba bang moleng o ka pele a dutseng ka wona, o re senolela eng ho ya ka se etsahalang khathunung moo? (2)
- 4.2 Mantswe a hlahellang pudulwaneng ya monahano ya 1 a re utullela maikutlo a jwang? (2)
- 4.3 Na mohlankana wa pudulwana ya monahano ya 3 o hlokomela bobbe bo etswang ke mohlankana ya mahareng? O tseba seo jwang? (2)
- 4.4 Ebe matshwao a potso pudulwaneng ya monahano ya 2 a re bolella eng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 4.5 Ha o sheba bukana ya mohlalobuwa wa pudulwana ya monahano ya 4, o lemoha eng ka yena ho ya ka seo a se etsang khathunung moo? (2)
- [10]**

POTSO YA 5: TEMA YA PROSA

Bala tema ena e latelang e be o araba dipotso tsa thutapuo le tshebediso ya puo tse botsitsweng hodima yona.

1	Di jwalo ditsietsi ha di fihla, tsietsi e le nngwe o ka batla o re e boima, e bohloko ho feta ya maoba le maobane. Ya hlokahalletsweng o bona ya kulang a le ka kwano. Ba bang re tsheha ditsietsi ha ba bang di re pjhatla tjee ka ha motho a pjhatla lehe. Di a re imela, di re hlokisa boimamelo. Re fellwa ke tshepo, matla, sebete le mamello e kang ya Jobo. Re fumana lefatsheng re na le bomadimabe bo hlolang, eka Modimo ha a re rate. Re a sulafallwa, re lakatsa lefu.	5
2	Nna ka moo ke bonang kateng, ke fumana motho ya hlanyetswang ke ditsietsi a le lehlohonolo ho feta eo di mo tjhakelang. Ditsietsi di ruta bohlahe, bohlahe ba ho tsamaya leeto le le telele le tswakantseng tse monate le tse bohloko. Motho ya kileng a teana le e nngwe ya ditsietsi tseo ke di boletseng, o a hlalefa, di mo neha maele a ho feta tse ding tse tlang. Maele ke dihlobo tseo ka tsona re tsebang ho feta hara ditsietsi ho ya ka matla a rona.	10
3	Bongata ba dintho bo jwalo mona lefatsheng; le tsona dimela tse hlahang, tse holelang hara majwe kapa meutlwa, di hola ka thata empa di a atleha, di atleha ho feta tseo re ikgathaditseng ho di lokisetsa.	15

[E qotsitse le ho lokiswa ho tswa bukeng ya *Makumane*, KE Ntsane, 1987: 2]

- 5.1 Polelo ena e tswa qotsong 'Ditsietsi di ruta bohlahe' (mola 9–10). Ipopele polelo ya hao moo o sebedisitseng lentse 'bohlahe' e le leamanyi. (2)
- 5.2 'Bongata ba dintho bo jwalo mona lefatsheng' (Mola 14). Sebedisa lentse le ntshofaditsweng e le lebitso polelong eo o ipopelang yona. (1)

- 5.3 Fetolela polelo e latelang sebopehong sa boetsuwa:
'Ba bang ba tsheha ditsietsi ...' (Mola 3). (1)
- 5.4 Sebedisa lentswe lena polelong ya hao ho bontsha moelelo o fapaneng le o sebedisitsweng temeng mona.
sebeta (Mola 5) (2)
- 5.5 Ngola lelatodi la lentswe le latelang, o be o le sebedise polelong eo o ipopelang yona.
boima (2)
- 5.6 Ipopela maele o sebedisa lentswe le ntshofaditsweng polelong ena:
'Re fumana lefatsheng re na le **bomadimabe** bo hlolang' (Mola 5–6). (2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE: 70

